N:o 31.

Ank. till Riksd. kansli den 5 april 1907, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner i fråga om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två till utskottet hänvisade motioner, en inom Första Kammaren under n:o 10, väckt af herr *P. Fahlbeck*, och en inom Andra Kammaren under n:o 12, väckt af herr *P. Pehrsson* i Österby. Herr Fahlbeck anför i sin motion:

»Ett folks bestånd och välgång beror i första hand på dess egen återväxt och däraf följande sammansättning. Inga lagar kunna göra ett folk stort och lyckligt, om det sig ständigt förnyande människomaterialet är otillräckligt eller dåligt.

Denna självklara sak har man hvarken hos oss eller i andra länder tidigare haft anledning att närmare öfvertänka. I senare tid hafva emeller-

tid förändringar härutinnan framträdt, som påkalla den största uppmärksamhet. Abnorma och skadliga förhållanden i fråga om befolkningens återväxt äro i färd att uppstå hos mer än ett folk. Värst däran är för närvarande det franska; men därnäst, skulle jag vilja påstå, har det svenska hunnit längst på denna farliga väg. Missförhållandena äro icke desamma i Sverige som i Frankrike. Medan de i det senare landet hufvudsakligen gälla nativiteten, födelserna, röra de hos oss äktenskapligheten och hvad därmed i samband står. Sverige har en lägre giftermålsfrekvens än något annan kändt land utom Irland, och den synes alltjämt vara på nedgående.

Det är likväl icke denna högst beklagliga sak, hvarpå jag med förevarande motion velat fästa Riksdagens uppmärksamhet. Ty inför den står man tämligen rådlös. Däremot ligger det otvifvelaktigt i det offentligas makt att verksamt ingripa uti ett annat härmed sammanhängande missförhållande, den orimligt stora mängden af s. k. *oäkta födelser* och *oäkta födde.*

Sverige intager äfven härutinnan ett bland de första rummen i folkens led och kanske det allra första — de statistiska siffrorna äro ej utan vidare jämförliga och medgifva därför ej säkra slutsatser härom. Detta är för vårt folk en högst betänklig omständighet, hvilken staten icke längre bör lämna så obeaktad, som hittills varit fallet. Visserligen kan lagstiftningen icke direkt angripa det onda och söka stäfja de oäkta födelserna. Men staten kan väsentligen förminska de skadliga verkningarna däraf för såväl de enskilde som det allmänna.

Riksdagen har nyligen visat sig behjärta de utom äktenskapet födda barnens rätt genom att bifalla förslag om utsträckt arfsrätt för dem å mödernet liksom genom att uttala sig för att dessa barn må under alla förhållanden kunna få känna sin moders namn. Så betydelsefulla dessa åtgärder må vara ur individuellt humanitär synpunkt, så utöfva de dock ej ringaste inflytande på företeelsen som sådan och dess verkan på folket i dess helhet. Härtill kräfvas helt andra åtgärder, afseende visserligen äfven att bereda de ogifta mödrarna en bättre ställning gentemot fäderna, än den de enligt nu gällande rätt intaga, men framför allt att skänka de utanför äktenskapet födda barnen det skydd och den vård, som de nu i så många fall sakna. Det är barnens rätt och barnens välfärd, som bör vara hufvudsynpunkten uti alla åtgöranden rörande denna abnorma företeelse, och det icke blott af barmhärtighet mot de små, som ej kunna hjälpa sig själfva, utan ock af välförstådd omtanke om vårt folks framtid, dess

fysiska och moraliska hälsa, för ett litet folk som vårt det förnämsta villkoret för dess bestånd.

Innan jag emellertid öfvergår till diskussionen om de problem, som denna sak ställer på lagstiftningen, skall jag i korthet redogöra för densamma själf, så långt befintliga statistiska data sådant medgifva, liksom för de åtgärder, hvilka våra närmaste grannfolk redan vidtagit eller äro i färd att vidtaga med afseende på utom äktenskapet födda barn och deras mödrar.

Den snabba utvecklingen af ifrågavarande företeelse framgår af följande öfversikt däraf alltifrån vårt tabellverks början.

På 100 lefvande födda barn voro i årligt medeltal *oäkta:*

1751— 60	2,37	1841— 50	8,64
1761— 70	2,55	1851— 60	9,05
1771— 80	2,94	1861— 70	9,57
1781— 90	3,89	1871— 80	10,36
1791—1800	5,02	1881— 90	10,22
1801— 10	6,14	1891—1900	10,87
1811— 20	6,78	1901	11,75
1821— 30	6,63	1902	11,81
1831— 40	6,72	1903	11,69

I absoluta tal utgjorde oäkta lefvande födde för senaste kända år (1903) 15,649, däraf 10,034 på landsbygden och 5,615 i städerna. De äkta föddes antal uppgick samma år till 118,247, däraf för landsbygden 94,496, för städerna 23,751.

Vi finna af denna allmänna öfversikt, att antalet oäkta födde ifrån en ringa siffra, som icke innebär den minsta abnormitet, enär ju städse ett visst antal trolofvade före äktenskapets afslutande få sin första nedkomst, efter hand så vuxit, att nu hvart nionde barn födes utanför äktenskapet. Visserligen kommer nu som förr en del af dessa barn att kort efter födelsen få ett fullständigt hem, i det att föräldrarna ingå äktenskap. Men detta utgör det minsta antalet fall. Endast omkring 9 procent af ogifta barnaföderskor uppgifvas i den officiella statistiken som »trolofvade». Sannolikt inträffar det ej heller oftare, om ens så ofta, att för-

bindelsen afslutas med äktenskap. Utan öfverdrift kan alltså sägas, att för närvarande hvart tionde svenskt barn blir utan fader, och man kan gärna tillägga utan moder. Ty vanligen utlämnas dessa barn till främmande. I alla händelser har modern, som mestadels ensam får försörja både sig och barnet, icke tid att ägna detsamma den vård och tillsyn, som det borde ha. Detta är — det behöfver ej påpekas — en abnormitet, som måste ha vidtgående följder för vårt folk i dess helhet.

Naturligen ställa sig förhållandena mycket olika på landsbygden och i städerna, framför allt hufvudstaden, såsom synes af följande siffror för senaste årtionde.

Af 100 lefvande födda barn voro oäkta:

	Landsbygd.	Städer.	Stockholm.
1891	8,28	17,59	27,88
1892	8,68	17,85	28,55
1893	8,52	17,81	28,63
1894	8,75	18,30	28,90
1895	8,87	18,47	28,85
1896	9,21	18,67	29,96
1897	9,32	18,92	29,92
1898	9,40	19,56	31,51
1899	9,24	18,63	30,24
1900	9,21	19,55	31,17

Antalet oäkta födde är dubbelt större i städerna än å landsbygden, i städerna sålunda mycket öfver och å landet något under rikssiffran. I Stockholm uppgå de till nära tre gånger den senare. Icke långt ifrån hvart tredje barn, som kommer till världen i Stockholm, födes utanför äktenskapet. Vid denna orimligt höga siffra måste dock anmärkas, att den icke utan vidare kan tagas för god. I Stockholm måste inom arbetarekretsar otvifvelaktigt råda ett slags äktenskap utan vigsel, hvarigenom de därunder födda barnen legalt blifva oäkta, men i verkligheten uppväxa uti ett fullständigt hem. Ledsamt nog sakna vi för närvarande all statistisk kunskap härom och kunna sålunda ej närmare angifva, huru många af de i Stockholm födda barnen verkligen komma att sakna fullständig föräldravård. Men säkert är deras antal mycket stort.

Man skulle nu vilja följa dessa barn genom lifvet för att se, huru det går dem, och hvad det blir af dem. Dess värre är detta för när-

varande icke möjligt utom beträffande de två första åren och dödlighetsförhållandena därunder. Men dessa kasta ett bjärt ljus öfver det öde, som väntar en mängd af ifrågavarande barn. Dödligheten är ofantligt mycket större bland dem än bland de äkta födde. Som bekant äro de redan vid födelsen utsatta för en vida större dödsrisk. Medan dödfödde bland äkta födde i årligt medeltal 1891—1900 utgjorde 24,72 ‰, uppgingo de bland de oäkta barnen till 34,18 ‰. Detta förhållande kan endast i mindre mån tillskrifvas den omständigheten, att mödrarna i senare fallet oftast äro förstföderskor. Den egentliga orsaken härtill är helt visst att söka uti bristande aktsamhet, där den ej rent af skylles brottsligt uppsåt och är en form af barnamord.

Angående dödligheten under första lefnadsåret lämna efterföljande siffror för senaste årtionde (1891—1900) besked.

Döda i första lefnadsåret på 1,000 under året lefvande födda barn:

Äkta	Oäkta
93,8	166,2

Som en ytterligare illustration till dödens olika framfart bland äkta och oäkta födde under första lefnadsåret må efter 1903 års statistik — det första som härom lämnar besked — anföras, att nämnda år på tusen lefvande födde afledo i diarré och barnkolera äkta födde 5,29, oäkta födde 20,45, d. v. s. nära fyra gånger så många.

Sådana siffror tala högt om dessa barns ogynnsamma ställning.

Under det andra lefnadsåret däremot är dödligheten bland de utom äktenskapet födda barnen obetydligt större än bland de äkta födde. Till en del torde detta förklaras däraf, att nu blott de starkare lefva kvar; men sannolikt beror det ock därpå, att moderskärleken nu vaknat och tagit dem i sitt hägn.

Längre kunna vi emellertid ej följa dessa vanlottade på deras väg genom lifvet. Dödsrisken lär väl efter detta vara föga större för dem än för andra barn. Men huru går det med deras följande uppfostran? Och hvad blir det af dem? Vi sakna för närvarande all kunskap härom. Det nyss upprättade straffregistret, som dock borde kunna ge betydelsefulla upplysningar om denna sak, är i dubbelt afseende ofullständigt. Det omfattar ej till allmänt arbete dömde lösdrifvare och innehåller beklagligtvis ej uppgift om börden för flertalet däruti upptagna personer.

Enstaka upplysningar, som jag lyckats erhålla, visa emellertid, att de oäkta föddes antal är stort inom den mindervärdiga del af befolkningen, som påträffas uti räddningshem af olika slag, liksom bland ogifta mödrar m. fl. Man torde ej taga fel, om man skrifver en del af den förvildning hos ungdomen, hvaröfver det med rätta klagas, på kontot af det ständigt växande antalet oäkta födde, särskildt i städerna, hvars befolkning till betydande del utgöres af sådana element. Sannolikt rekryteras de s. k. ligapojkarnes led mest af sådana, som aldrig haft ett eget hem och icke fått känna verklig föräldravård.

Nödig omtanke om vårt folks framtid lika mycket som kristlig kärlek till barnen manar att icke längre låta dessa onaturliga förhållanden sköta sig själfva. Först en grundlig undersökning således af nämnda förhållanden och sedan med ledning däraf kraftig hjälp åt de små — det är en utaf de första åtgärder, som kräfvas, för att den förnyelse af vårt folk, som tidsomständigheterna påkalla, må blifva en verklighet. Ty vill man göra vårt folk bättre och kraftigare, så skall man hjälpa barnen, där hjälp behöfs. Med de vuxne och deras förbättring kommer man dess värre ej långt.

I *Tyskland* har lagstiftningen rörande utom äktenskapet födda barn och deras mödrar väsentligen omgestaltats genom den nya borgerliga lagen. Det hufvudsakliga innehållet uti hithörande stadganden är i korthet följande.

Faderskapet konstateras, där det ej frivilligt erkännes, efter stämning å moderns eller barnets vägnar inför ordinarie domstol, hvarvid de vanliga reglerna för bevisning tillämpas. Som fader gäller den, som inom i lagen fastställd tid haft umgänge med modern, såframt ej ådagaläggas kan, att hon samtidigt haft umgänge med flere och ej vid den tiden redan var hafvande. I detta fall får barnet ingen fader, hvarigenom försörjelseplikten åligger modern.

Fadern, som icke äger någon makt öfver barnet, har följande skyldigheter:

mot modern att ersätta eller på hennes begäran i förväg erlägga kostnaderna för förlossningen inklusive läkarevård m. m. samt sex veckors underhåll därefter, allt beräknadt efter moderns stånd och villkor; *mot barnet* att ensam bekosta dess underhåll intill fyllda sexton år enligt villkoren för moderns lefnadsställning, häruti inbegripna samtliga utgifter

för uppfostran samt utbildning till ett yrke. Kan barnet i följd af sjukdom eller lyte ej vid sagda ålder försörja sig själft, fortfar faderns underhållsplikt äfven därefter. Underhållet, som utgår i reda penningar samt betalas kvartalsvis i förskott, mottages af barnets förmyndare. Dör fadern, åligga hans skyldigheter boet, dock icke så att äkta födda barn därigenom försättas i sämre ställning än de oäkta. Öfverenskommelse mellan fadern och barnet om dess framtida underhåll eller om ersättning en gång för alla i stället för underhåll skall af förmyndarkammaren (Vormundschaftsgericht) godkännas.

Moderns såväl rättigheter som skyldigheter i förhållande till barnet inskränka sig till, att hon äger vårda detsamma, där icke denna vård af vederbörande myndighet fråntagits henne. Underhållsskyldighet har hon endast i det fall, att barnet lagligen ingen fader äger, eller denne är ur stånd att fullgöra sin skyldighet. På fadern äger hon i allmänhet inga andra rättsanspråk än de ofvan nämnda, af nedkomsten beroende.

Barnet, som icke står i något annat rättsförhållande till fadern, än att det på honom äger underhållsanspråk, får moderns familjenamn och ärfver henne samt mödernefränder lika med äkta födde. Barnet skall alltid äga en förmyndare, som tillsättes af förmyndarkammaren. Till förmyndare utses modern, när så lämpligen kan ske, men hon har ej rättsligt anspråk härpå och kan ej klaga, i fall kammaren utser annan förmyndare. Föräldramyndigheten tillkommer förmyndaren.

Öfver förmyndarens sätt att handhafva sin myndlings rätt håller förmyndarkammaren uppsikt.

I *Norge* hafva utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsförhållanden erhållit en tiden motsvarande ordning genom »Lov om Underholdningsbidrag til Börn, hvis Foraeldre ikke har indgaaet Aegteskab med hinanden m. v.» af 6 juli 1892. De viktigaste bestämmelserna i denna lag med därtill hörande tillägg af 29 mars 1902 äro följande.

När anmälan göres om barnets födelse hos prästen eller annan, som äger mottaga dylik anmälan, skall denne oförtöfvadt därom underrätta den man, som uppgifves vara barnets fader. Vägrar denne att utgöra det understöd, som Amtstyrelsen (Overövrigheden) på ansökan ålägger honom, förklarande sig icke vara barnets fader, har han att inom viss tid vid domstol söka fria sig från faderskapet. Bevisningen, som endast afser att konstatera, huruvida mannen haft umgänge med modern under viss i lag bestämd tid före barnets födelse eller icke, afgöres, där ej annan be-

visning kan förebringas, genom edgång af endera parten. Vanligen får eden afläggas af mannen, men under vissa omständigheter af modern.

Faderns skyldigheter mot moder och barn äro i hufvudsak följande: gentemot *modern* att bidraga till utgifterna för hennes nedkomst och därefter följande vård, på sätt som af Amtstyrelsen efter ansökan bestämmes; emot *modern och barnet* att efter rättvis och om möjligt lika fördelning jämte modern bidraga till barnets underhåll och uppfostran, tills det fyllt 15 år eller, om så behöfves, längre. Dör fadern, åligger underhållsskyldigheten dödsboet med vissa inskränkningar i särskilda fall. Bidraget fastställes efter ansökan af Amtstyrelsen och kan, i händelse att det icke i rätt tid erlägges, genom länsmannen och motsvarande ämbetsman i stad exekutivt indrifvas. Det får uttagas ur faderns lön eller pension, dock så att ej därigenom denne och hans familj beröfvas sitt tarfliga underhåll. Vederbörande husbonde och arbetsgifvare är ansvarig för att bidraget utbetalas till den, som äger att uppbära detsamma. Underlåter en fader att erlägga honom påliggande uppfostringsbidrag och kan det ej heller uttagas af hans lön, äger Amtstyrelsen insätta honom, såframt han fyllt 21 år, på tvångsarbetsanstalt för en tid af högst 3 månader eller om så synes lämpligare, oafsedt åldern, bringa honom i arbete hos offentlig eller enskild arbetsgifvare. Vill fadern utvandra, medan bidragsplikt åligger honom, måste han ställa säkerhet för bidragets fullgörande. Föreligger misstanke, att han ämnar genom utflyttning undandraga sig sina förpliktelser, däruti inbegripna de ofvan nämnda mot modern, kan på den bidragsberättigades eller fattigvårdsnämndens begäran förbud häremot utfärdas. Har han redan utvandrat, kan kvarstad läggas på honom tillhörig egendom inom landet. Utvandringsagent eller annan, som med kännedom om förhållandet till utlandet befordrar den, mot hvilken reseförbud föreligger, blifver ansvarig för denne åliggande bidrag.

Barnet, som för öfrigt tager arf efter modern lika med äkta födde, förblifver i moderns vård eller hos den, åt hvilken hon anförtrott detsamma. Dör modern eller vanvårdar hon barnet, kan fadern efter Amtstyrelsens samtycke få taga vård om det. Är barnet öfverlämnadt åt andra mot betalning, står det under »Helseraadets» uppsikt, som har att utse en härför passande man eller kvinna att utöfva tillsyn öfver detsamma, eventuellt efter den nya »Lov om Tilsyn med Pleiebörn m. v.» af 29 april 1905.

Ehuru i *Danmark* oäkta barn och deras rättsställning upprepade gånger under senare tid, sist genom Lov om Underholdsbidrag til Börn,

avlede udenfor Aegteskab af 3 april 1900, varit föremål för lagstiftning, föreligger nu ett nytt förslag till »Lov indeholdende Bestemmelser om udenfor Aegteskab avlede Börns og disses Mödres Rettsstilling».

Blir detta förslag, som sannolikt är, af Riksdagen, inför hvilken det af regeringen framlagts, utan större förändringar antaget, komma hithörande förhållanden att gestalta sig i hufvudsak på följande sätt:

Faderskapets konstaterande äger rum på sätt som hittills och blir alltså i sista hand beroende af, huruvida mannen genom ed vill fria sig från moderns anspråk eller ej.

Faderns skyldigheter, som utgöra det egentliga innehållet i lagförslaget, äro i hufvudsak följande:

Mot *modern* att bidraga till hennes underhåll en månad före och en månad efter nedkomsten liksom till alla med densamma förenade kostnader; mot *moder och barn* att bidraga till barnets underhåll, uppfostran och utbildning intill dess 18:de år. Dör fadern, åligger samma skyldighet hans bo och arfvingar. Bidragets storlek rättar sig efter moderns lefnadsställning med iakttagande likväl däraf, att försörjelseplikten gentemot barnet åligger båda föräldrarna, men afpassas olika efter hvarderas förmåga. Det fastställes på begäran af Amtstyrelsen (Overövrigheden). Öfverenskommelse mellan föräldrarna om uppfostringsbidrag en gång för alla eller på vissa tider måste alltid af sådan myndighet godkännas. Bidraget, som i allmänhet skall vara störst under barnets två första lefnadsår, utbetalas i förskott. Erlägges ej fastställdt bidrag på rätt tid, äger modern efter ansökan utbekomma behöfligt understöd af allmänna medel, utan att detta för henne må betraktas som fattigunderstöd. Vederbörande kommun har sedan att af fadern uttaga hvad den sålunda utlagt. Sådant utlägg betraktas för fadern som fattigunderstöd. Vill fader, som är i skuld för bidrag, eller i visst fall man, mot hvilken anspråk på sådant bidrag är väckt, flytta från en kommun till en annan, måste han härom göra anmälan hos vederbörande myndigheter i både utflyttnings- och inflyttningskommunen. Vill han lämna landet för längre tid, är han skyldig att i förväg betala eller ställa säkerhet för betalningen af bidraget till moder och barn. Föreligger anledning antaga, att han vill resa ur landet utan att hafva fullgjort nämnda skyldighet, kan polisen på vederbörandes begäran inkalla honom inför domaren, som äger att insätta honom på gäldstuga, intill dess han fullgör sina skyldigheter, dock ej för längre tid än 9 månader. Detsamma kan ske på begäran af ogift hafvande kvinna, som ej förut födt barn, gentemot man, som hon säger vara barnets fader

och som befaras skola lämna landet, under villkor att hon tillbjuder sig att med ed fästa sanningsenligheten af sina uppgifter. Utvandringsagent eller annan, som befordrar utflyttning till främmande land, är underkastad ansvar på samma sätt som i Norge.

Förslaget tillägger slutligen barnet under vissa betingelser arfsrätt efter fadern, lika med äkta barn, så framt modern inom viss tid, medan fadern lefver, gör anspråk på sådan rätt för sitt barn och detta tillika är äldre än de i äktenskap födda barnen.

Såsom af denna redogörelse framgår, har man i våra grannländer på olika sätt sökt lösa problemet om de oäkta barnen och hvad därmed i samband står.

Lösningarna äro väl icke fullständiga, såsom ju icke heller är på länge att vänta i en så svårlöst sak, men de gå det nutida rättsmedvetandet i hög grad till mötes och afhjälpa otvifvelaktigt de värsta missförhållandena.

Huru ha vi i Sverige, som mer än andra länder har behof af en genomgripande lagstiftning på detta område, ordnat de oäkta barnens och deras mödrars rättsliga ställning? Såvidt jag känner, finnes i hela vår lagsamling icke en rad om de ogifta mödrarnas rätt, bortsedt från det föråldrade kungl. brefvet af 17 oktober 1778; och beträffande de utom äktenskapet födda barnen inskränka sig stadgandena till de lakoniska orden i ärfdabalken kap. 8 § 7 samt den nya lagen af 17 mars 1905 om oäkta barns arfsrätt. Fattigvårdsförordningens bestämmelser i §§ 3 och 35, som kunna komma till användning i fråga om oäkta barn eller deras föräldrar, afse icke särskildt dem.

Om man någonsin kan tala om efterblifvenhet, så är det fallet här. Den framträder lika mycket med hänsyn till det yttre omfånget af hithörande lagtexter som i fråga om innehållet i desamma. Medan i Tyskland en mängd paragrafer i allmänna lagen behandla denna sak och i våra skandinaviska grannländer vidlyftiga lagar stiftats därom, affärdas den hos oss med några få rader i ärfdabalken, dit den för resten blott till mindre del hör.

Innehållet i den omförmälda paragrafen i ärfdabalken är lika torftigt: »Aflar man barn i lönskaläge utan äktenskaps lofven, eller i hordom, eller i förbudna leder; de barn — — njute af fader och moder nödtorftig föda och

uppfostran, till dess de sig själfva nära kunna. Dör endera af föräldrarna och lämnar ej gods efter sig; föde då den barnet, som efter lefver.» Utom den själfklara satsen, att barnet skall underhållas, uttalas här endast, att fader och moder skola gemensamt bestrida detta underhåll. De många rättsförhållanden, som följa af dessa allmänna grundsatser, äro lika litet beaktade som en mängd andra till saken hörande rättsfrågor. Och lagskipningen i form af högsta domstolens utslag har mestadels ej heller bidragit att främja utvecklingen på detta område, snarare tvärtom. Särdeles påfallande är i detta afseende Kungl. Maj:ts dom af 30 december 1898, hvarigenom fader, som var ålagd att till modern gälda bidrag till oäkta barns uppfostran, berättigades att häremot kvitta en hyresfordran hos modern.

Det är sannerligen på tiden att ändring sker uti den föråldrade rättsuppfattning, som sålunda gör sig gällande såväl i rättskipning som i lagstiftning i vårt land beträffande denna sak. Ingendera står i samklang med det nutida rättsmedvetandet och dess uppfattning af moderns och framför allt barnets rätt. De lämna äfven samhället utan skydd mot den stora fara, som ligger uti det ständigt stigande antalet oäkta födde samt deras uppväxt utan nödig vård och tillsyn.

Emellertid hafva försök icke saknats att äfven hos oss bereda de utom äktenskap födda barnen en bättre rättslig ställning. Utom de alltsedan 1815 vid riksdagarna ofta återkommande motionerna om sådana barns arfsrätt, hvilka omsider ledde till kungl. förordningen af 1866 och senast lagen af 1905, hafva äfven andra förslag om bättre tillgodoseende af oäkta barns rätt i Riksdagen framkommit. Så väcktes mer eller mindre vidtgående motioner om oäkta barns rätt till underhåll, om föräldrars och särskildt faders skyldighet att draga försorg om sådant barn liksom om straffpåföljd för uraktlåtenhet härutinnan vid riksdagarna 1840—41, 1847—48, 1856—58, 1880, 1886, 1887 A och B, 1892, 1893, 1895 och 1901. Endast tvenne gånger, 1893 och 1901, ledde motionerna till riksdagsskrifvelser. Vid det först nämnda tillfället anhöll sålunda Riksdagen, »att Eders Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, som mera verksamt än de nu gällande tillgodose oäkta barns rätt till försörjning». År 1901 upprepades denna anhållan, men i försämrad form, i det nu en ändring i fattigvårdsförordningen angafs som vägen till en bättre ordning härutinnan. Det är sannerligen icke genom sådant lappverk, som ordning bringas i denna bedröfliga sak. Emellertid har till dato ingen verkan försports af dessa skrifvelser.

Den enda åtgärd, som å lagstiftningens sida vidtagits till skydd jämväl för de oäkta barnen, är lagen om fosterbarns vård af 6 juni 1902. Två omständigheter betaga likväl denna lag det mesta af dess goda verkan, särskildt för dessa barn. Kontrollen öfver lagens efterlefnad är mycket bristfällig, och fosterlegan för de oäkta barnen är i regel alltför ringa för att bereda dem en dräglig vård — detta som följd af moderns medellöshet och uteblifvande af nödigt bidrag från fadern. Så nyttig denna lag än må vara eller rättare blifva, när den nu otillräckliga kontrollen göres fullt effektiv, kan den få verklig betydelse för de oäkta barnen först när dessa barns hela rättsställning blifvit på annat sätt tryggad. Detta kan ske endast genom en fullständigt ny lagstiftning, omfattande samtliga hithörande personer, fadern, modern och barnet, med alla deras inbördes rättsförhållanden.

Här är ej stället att söka utreda, huru denna lagstiftning bäst bör ordnas. Men jag kan ej underlåta att med några ord påpeka de brister, som vidlåda nu rådande förhållanden, och hvilkas afhjälpande lagstiftningen har att sörja för.

Sålunda är det nu rådande sättet för faderskapets fastställande i högsta grad otillfredsställande. Emot mannens nekande, mycket ofta fäst med ed under förhållanden, som klarligen låta förmoda falsk edgång, finnes intet rättsmedel. Edgång på svarandens sida är i detta fall ett farligt bevismedel och borde aldrig få förekomma. Snarare kan edgång under vissa betingelser tillåtas käranden, i den form nämligen, att hon förklarar sig under viss tid icke hafva haft umgänge med annan man. Vidare bör paternitetssaken, såframt ej kvinnan med afsikt underlåtit dess upptagande och skäl föreligga att därvid låta bero, vara, om ej klar, dock vid domstol anhängiggjord redan före barnets födelse.

Ett annat svårt missförhållande är, att kvinnan icke erhåller behöfligt understöd vid förlossningen liksom viss tid efter och möjligen äfven före densamma. Här bör fadern, eventuellt genom offentlig myndighets förmedling, åläggas att helt eller delvis bestrida nödiga kostnader och underhåll.

Den största bristen i nuvarande förhållanden gäller naturligen barnets vård och uppfostran. Dess afhjälpande erbjuder också de största svårigheterna. Jag vill ej här inlåta mig på den juridiska konstruktionen af detta rättsförhållande, men kan ej underlåta att anmärka, att den nuvarande svenska uppfattningen däraf, enligt hvilken modern, ej barnet, har underhållsanspråk på fadern, kanske är den förnämsta orsaken till, att

dessa barns underhåll vanligen lämnar så mycket öfrigt att önska, och är därför absolut ohållbar. Utgår man blott från de bestående missförhållandena för att söka afhjälpa dem, synas följande önskemål böra uppställas:

att barnet må förblifva hos modern, framför allt de två första lefnadsåren, förutsatt att modern anses vara i stånd att själf rätt vårda och uppfostra sitt barn; *att* i motsatt fall, och särskildt om modern är lösakig, barnet erhåller en förmyndare, som ombesörjer dess utackordering och bevakar dess rätt emot såväl moder som fader; *att* bidrag till barnets underhåll utgår till dess att barnet kan fullt försörja sig själft; *att* faderns och eventuellt äfven moderns bidrag fastställas af offentlig myndighet; *att* bidragets storlek bestämmes med hänsyn till såväl moderns som faderns villkor under iakttagande däraf, att barnet bör uppfostras efter moderns lefnadsställning, samt att bidragsplikten åligger föräldrarna enligt rättvis fördelning en för båda och båda för en; *att* fadern icke må genom utflyttning undandraga sig sina förpliktelser, samt att dessa förpliktelser i händelse af hans död åligga dödsboet; slutligen *att* såväl moder som fader, som försummar sina skyldigheter mot barnet, må kunna dömas till tvångsarbete.

På hvad sätt nu omförmälda eller motsvarande reformer och önskemål bäst skola förverkligas, är ej här stället att söka utreda. Men säkert är, att endast om så sker, kunna vi hoppas, att de utom äktenskapet födda barnen skola få den vård och den tillsyn, som kräfvas för att göra dem till dugande medlemmar af vårt folk. Först då skola ock de högst ogynnsamma verkningar på detsamma, som den stora mängden af oäkta födelser nu otvifvelaktigt medför, häfvas och denna kräftskada på den svenska samhällskroppen, om ej botas, dock oskadliggöras.

På grund af hvad sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter allsidig utredning af alla hithörande förhållanden låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning.»

Herr Pehrssons motion är af följande lydelse:

»Enligt officiella uppgifter voro af år 1903 i Sverige födda 137,334 barn 16,222 födda utom äktenskapet. Af äkta barn voro 27,3 på tusen dödfödda och af oäkta 35,3 på tusen. På hvarje 1,000-tal af de lefvande födda barnen dogo under första lefnadsåret 85,3 af de äkta barnen och 149,5 af de oäkta.

Af dessa siffror torde framgå, hvilken ogynnsam ställning de utom

äktenskapet födda barnen intaga. Frågan om dessa barns och deras mödrars rättsliga och ekonomiska ställning är onekligen ett allvarligt och i folklifvet synnerligen ingripande spörsmål. Att taga vara på barnen är ett viktigt ärende för en liten nation med låg nativitetssiffra redan från nationalekonomisk synpunkt.

Ännu allvarligare ter sig frågan, då man betänker, att det att vara »oäkta född» ofta är första början till att »komma vilse i lifvet» med de för samhället som individen ödesdigra följder, som däri ligga gömda. Dessa barns svåra läge synes vara särskildt ägnadt att kasta dem in i socialt elände och förbrytelser, och de lämna ett oproportionerligt tillskott af brottslingar och prostituerade.

För det allmänna rättsmedvetandet ter det sig jämväl såsom en alldeles påtaglig orättfärdighet, att modern, som redan af naturen får bära tyngsta följden af gemensam gärning, ensam också skall bära all omsorgen om barnet, såsom nu oftast sker. Nuvarande lagbestämmelser ålägga väl i vissa fall fadern en del af försörjningsplikten, men lämna alldeles otillräcklig möjlighet att utkräfva ådömd eller åtagen skyldighet därutinnan.

En lag, hvars brister leda till allmänt insedd och erkänd orättvisa, måste ändras. Den verkar eljest förslöande på känslan af ansvar och plikt och bidrager i sin mån att sätta ned krafven på sedlighet och pliktuppfyllelse. Det ligger i de nuvarande förhållandena i detta stycke en fara för folkets moraliska hälsa, som icke får underskattas.

Vid sidan af dessa synpunkter är också värdt att taga i betraktande den stora ökning i fattigvårdens utgifter, som härigenom förorsakas.

Frågan är af invecklad och svårlöst art. Riksdagen har haft den under sin behandling åren 1886, 1892, 1893, 1895 och 1901.

1893 års Riksdag beslöt att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Därvid framhölls bland annat, att gällande föreskrifter rörande oäkta barns försörjning i tillämpningen visat sig icke hafva varit tillräckligt verksamma gentemot fader till oäkta barn. Erfarenheten utvisade nämligen, att fadern till ett sådant barn, äfven om han på grund af eget erkännande af faderskapet eller på grund af bristande åt honom ådömd värjemålsed förpliktats att till modern utgifva visst bidrag till barnets underhåll, lätteligen kunde på ett eller annat sätt, som genom att undanhålla sina tillgångar, undandraga sig att fullgöra sin försörjningsplikt. Härtill komme, att fattigvården i hög grad betungades af underhållsskyldigheten af sådana barn, utan att fattigvårdssamhället hade verksamma tvångsmedel att förmå den tredskande barnfadern att fullgöra den honom

åliggande försörjningsplikten. Gällande bestämmelser om oäkta barns försörjning vore föremål för olika tolkning, och äfven på denna grund vore tydligare föreskrifter af nöden. Då det enligt Riksdagens åsikt vore uppenbart, att gällande bestämmelser i ämnet fordrade tillägg och förtydligande i syfte att bättre än för närvarande tillgodose barnets rätt, anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, som mera verksamt än de nu gällande tillgodosåge oäkta barns rätt till försörjning.

Sedan högsta domstolen afstyrkt det förslag, som med anledning af denna skrifvelse framlagts, fann Kungl. Maj:t Riksdagens ofvanberörda skrifvelse icke böra till vidare åtgärd föranleda.

Vid 1901 års riksdag framlades åter motion i ärendet. Lagutskottet, till hvilket motionen hänvisades, fann »dess syfte alltjämt förtjänt af allvarligt behjärtande och fann för sin del högeligen önskligt, om något för dess förverkligande lämpligen kunde åtgöras, och hemställde, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruledes genom ändring af gällande fattigvårdsförordning må kunna vinnas skärpta och mera effektiva bestämmelser mot sådana fäder till oäkta barn, som af lättja eller liknöjdhet försumma sin försörjningsplikt, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill den verkställda utredningen kan föranleda.»

Denna utskottets hemställan bifölls utan debatt af Riksdagens båda kamrar.

Riksdagen år 1906 har såsom en konsekvens af lagen om oäkta barns arfsrätt efter moder och möderne fränder beslutat att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, »om och på hvad sätt sådan ändring af mom. 7 i kungl. brefvet den 17 oktober 1778 angående barnamord jämte andra i sammanhang därmed stående författningsbestämmelser må kunna företagas, att moderns namn blifver fortfarande skyddadt mot offentliggörande, men, till upplysning och ledning i vissa uppgifna och bestämda fall, på lämpligt sätt antecknadt, eller, där sådant funnes ej lämpligen kunna ske, upphäfva samma moment och bestämmelser».

Härigenom har frågan om det utom äktenskapet födda barnets rätt gentemot fadern kommit upp ånyo med alldeles särskild kraft. Ty har barnet rätt till mor — och det är den djupaste innebörden i sistnämnda beslut — så har det också rätt till far, såsom det vid ärendets behandling i Riksdagen framhölls. Den allmänna rättsuppfattningen i landet har under sista åren alltmer förskjutits till förmån för ett sådant steg till

effektiv lagstiftning i detta afseende, hvilket också otvetydigt tog sig uttryck i den offentliga diskussion, som fördes i pressen och vid möten, anordnade med anledning af de motioner vid 1906 års riksdag, som föranledde nyss anförda beslut. Och den af ett flertal kvinnliga föreningar af olika slag antagna resolutionen i då föreliggande fråga ger uttryck däråt i följande ord: »Lagen om anonymitet för moder skall upphäfvas, emedan rättvisan mot barnet kräfver detta, men som barnet ock har rätt till fader, skall faderns namn äfvenledes uppgifvas och han åläggas att jämte modern bära ansvaret för barnets vård och uppfostran.»

Det första steget är taget. Det bör efterföljas af det andra. Följdriktigheten i lagstiftningen kräfver, att, när barnets kraf på modern sålunda skärpts, dess kraf på fadern också skärpas, så långt det låter sig genomföras, till likställighet mellan far och mor.

Omsorgen om familjebandens hägn, som i denna fråga ofta kommit till synes, får icke hindra genomförandet af ett rättfärdigt kraf. Att lösa från naturligt, sedligt ansvar verkar aldrig till godo vare sig för individen eller familjen. Att fastslå föräldraansvaret också gentemot det oäkta barnet skall i stället i längden stärka hemmets helgd.

Det torde visserligen möta svårigheter att få lagbestämmelser i detta hänseende, som blifva rätt verksamma. Men att dessa svårigheter icke äro oöfvervinneliga, visar andra lands lagstiftning, där man lyckats i icke ringa mån vinna det afsedda syftet.

Jag dristar mig icke till att framställa ett direkt förslag till lagbestämmelser i denna fråga, men vill i det följande framlägga åtskilliga synpunkter, som synas mig böra beaktas vid en eventuell revision af hithörande föreskrifter.

Lyckligt vore, om en mera paternell myndighet först kunde i hvarje enskildt fall få frågan om hand. Det är mångens erfarenhet, som har haft med dessa förhållanden att göra, att genom ett personligt ingripande och vädjande till hederskänsla och föräldraansvar kommer man i många fall i fråga om fastställande af faderskapet längre, om man *i tid* inskrider, än genom stämning till domstol. Detta gäller särskildt landsbygden med dess mindre förhållanden, där ju fadern ofta är känd, ehuru det i födelseboken i regel måste antecknas: Fader okänd. Därigenom skulle också dessa edgångar, där så mången barnfader lättvindigt nog »svär sig fri», betydligt inskränkas.

Barnavårdsnämnden vore väl närmast till att såsom ett *förmyndarråd* ha till uppgift att genom den eller de personer, som alltefter olika lokala

förhållanden härtill utses, söka förmedla en sådan uppgörelse i godo. För att barnavårdsnämnden skall få möjlighet därtill, må det vara moderns rätt att redan några månader före barnets väntade födelse, om så kräfves med stöd af intyg från leg. läkare eller barnmorska anmäla förhållandet för att få den hjälp, hon behöfver, och hennes skyldighet att efter barnets födelse, själf eller genom ombud, hvars namn må i kyrkobok antecknas, till pastorsexpeditionen inom viss kortare tid än de nu föreskrifna 6 veckorna anmäla barnets födelse. Därifrån borde underrättelse omedelbart aflåtas till barnavårdsnämnd eller den ledamot däraf, inom hvars distrikt modern bor. Sådan anmälningsplikt kunde jämväl åläggas barnmorska. Erfarenheten ger vid handen, att så länge kvinnan själf skall vara kärande å egna och barnets vägnar, komma inga bestämmelser om faderns försörjningsplikt att blifva effektiva. Hon saknar i regel alla möjligheter att sköta sådant och låter sig dessutom i godtrogenhet uppehållas af allehanda tomma löften och förespeglingar.

Genom barnavårdsnämndens försorg borde därför fortast möjligt efter ingången anmälan om saken lämplig person vidtalas att blifva förmyndare för barnet. Denne förordnas sedan i laga ordning till förmyndare af rätten.

Förmyndare, som, där så vore möjligt, icke borde ha mer än en sådan myndling, skulle utses så, att man kunde hos honom förutsätta ett personligt intresse för barnet, hvars moder väl i många fall bland sina närmaste kan äga någon, som är villig att åtaga sig hennes och barnets sak. Där detta icke är möjligt och särskildt i större samhällen, torde det blifva nödigt, att barnavårdsnämnden uppdroge åt någon därtill utsedd person att utöfva dessa förmynderskap.

Den tillsatta förmyndaren skulle det åligga att genom personligt ingripande söka ordna förhållandet och, om öfverenskommelse icke kan träffas med barnfadern, vid domstol väcka talan samt sedan tillse, att fadern fullgör sin försörjningsplikt. Till förmyndare torde möjligen äfven kvinna kunna utses. Mot moderns bestridande borde icke barnets fader få utöfva förmynderskapet. Barnavårdsnämnden borde öfva tillsyn öfver dessa förmynderskap och förmyndare vara skyldig att inför den redovisa.

Då det gäller fastställande af faderskap inför domstol, kräfver grundsatsen om allas likhet inför lag, att kvinna därvidlag fullt jämställes med mannen. Domstolen må tillerkännas i lag fastställd och normerad rätt att låta kvinnan eller mannen, alltefter den pröfvar omständigheter föreligga, med ed fylla bristande full bevisning. En lagstiftning därutinnan kräfver visserligen stor försiktighet, liksom dess tillämpning sätter stora

kraf på domstolen. Sådan edgång kan icke få förekomma från lösaktig kvinnas sida, vare sig hon förut haft barn utom äktenskapet med annan man eller på annan grund hennes trovärdighet i hithörande förhållanden kan vara misstänkt.

Vid bestämmandet af ersättning och understöd borde hänsyn tagas till både faderns och moderns stånd och lefnadsvillkor och underhållsbördan därefter lämpligen fördelas, så att icke, såsom nu kan hända, en fader i mycket goda villkor lämnar ett minimalt understöd.

Denna försörjningsplikt borde sträcka sig till det 16:de lefnadsåret och omfatta alla lefnadskostnader såväl som uppfostran och utbildning för yrke. Understöd, som borde sättas högst för de första 2 åren, då barnet kräfver den mest omfattande vården, borde utgå förskottsvis för vecka, månad eller högst för halfår, enligt hvad i hvarje fall fastställes.

Detta kraf borde för att medföra fullt verksam hjälp kunna göras gällande redan före nedkomsten såsom understöd för modern under en månad före och en månad efter barnets födelse. Detta borde gälla äfven om barnet vore dödfödt. En sådan bestämmelse vore lika mycket i barnets intresse som i moderns, hvilken under denna tid är som mest hjälplös och kanske förtviflad, och vore helt visst ett godt medel att förebygga förbrytelser både mot fostrets och barnets lif. Härigenom skulle också förlänas mera effektivitet åt lagbestämmelsen, att kvinna, som födt barn, icke må i industriellt yrke med arbete sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsbörden, därest icke med läkarebetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet. Ogift moder står ofta i så dålig ekonomisk ställning, att läkaren nödgas gifva denna tillåtelse, då ett i hennes läge olämpligt arbete är af mindre fara för henne och barnet, än de umbäranden bägge skulle utsättas för genom arbetsförbud, som eljest kunde vara af hennes hälsotillstånd väl påkalladt.

Vid hvarje frivillig öfverenskommelse skulle förmyndare tillse, att icke otillbörlig nedpressning skedde, hvarför öfverenskommelsen för att vara giltig borde underställas barnavårdsnämnden. En sådan bestämmelse torde blifva nödvändig, enär skärpta bestämmelser gentemot fadern torde medföra försök från hans sida att i den för modern svåra tiden närmast före och efter barnets födelse begagna sig af sin makt öfver henne för att förmå henne till för henne och barnet alltför ogynnsam öfverenskommelse och genom henne inverka på förmyndaren.

Det blir vidare nödvändigt att finna lämpliga bestämmelser om det sätt, hvarpå understödet må utkräfvas af tredskande barnfader.

Någon annan väg torde där icke finnas, än att lagen tilläte innehållande af lön, pension eller arbetsförtjänst. Nu gällande förbud emot utmätning af innestående aflöning för tjänst grundar sig väsentligen på hänsyn till den, som har att utbetala lönen. »På tjänstens fullgörande inverkade otvifvelaktigt förlamande, om lönen på förhand tvångsvis toges ifrån arbetaren, och därmed kränktes arbetsgifvarens intresse». (Lagutskottets utlåtande n:o 28 år 1901.) Huru viktig än denna synpunkt må vara, väga dock de skäl tyngre, som tala för ett verkligt tillvaratagande af barnets och moderns nu kränkta rätt. Andra land, t. ex. Tyskland och Norge, ha icke tvekat att uti sin lagstiftning draga ut denna konsekvens, hvarförutan också en förmyndare kommer att stå ganska hjälplös inför många fall.

Tredskades den försörjningspliktige och underläte af lättja och liknöjdhet att gifva stadgadt bidrag, skulle han kunna dömas till tvångsarbete, äfven då det gällde genom öfverenskommelse åtaget bidrag.

Med den löslighet, som finnes i våra tjänsteförhållanden, och med de goda kommunikationerna torde det icke blifva sällsynt, att barnfadern för att undgå uppfostringsbidraget söker försvinna till utlandet, kanske redan före barnets födelse. Barnavårdsnämnd eller förmyndare, om sådan redan vore utsedd, ägde då att ingripa. Ingen borde, innan väckt fråga om faderskap vore afgjord, få resa ur landet. Ville barnfader utvandra, måste han ställa säkerhet eller inbetala bidragen på förhand. Reste han ändå, borde reseförbud utfärdas och hans egendom beslagtagas. Man torde också kunna göra utvandringsagent ansvarig för beloppet, om han mot förbud hjälper honom i väg.

Skulle fadern dö, borde det utom äktenskapet födda barnet utfå sin del ur dödsboet, dock ej mer än såsom om det vore laglig arfvinge. Doge fader, innan barnet föddes, skulle det likväl äga utfå sin rätt ur dödsboet. Dock skulle det i sådant fall icke vara modern tillåtet att med ed fylla bristande bevisning i fråga om faderskap, enär full motbevisning icke kan till sakens utredning förebringas.

Att skärpta bestämmelser härutinnan äro nödiga, är allmänt erkändt. Vägen, hvarpå detta syfte på ett verksamt sätt skall kunna nås, utan att dock större ingrepp på individens frihet göres än nödvändigt är, torde däremot vara mycket omstridd. Frågans stora vikt kräfver en allvarlig pröfning och allsidig utredning, till hvilken Kungl. Maj:t ensam äger möjlighet.

På grund af hvad jag härofvan anfört, får jag därföre vördsamt anhålla, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det

täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till mera effektiva lagbestämmelser än de nu gällande angående utom äktenskapet födda barn och deras mödrar i syfte att bättre tillvarataga deras rätt gentemot barnfadern.»

Den fråga, som sålunda genom dessa motioner väckts, anser utskottet, på grund af hvad motionärerna anfört, vara synnerligen väl förtjänt af statsmakternas uppmärksamhet och omsorgsfulla pröfning. Utan tvifvel möta icke oväsentliga svårigheter för åstadkommande af en i alla hänseenden fullständig och verksam lösning af denna viktiga fråga. Men lagstiftaren bör ingalunda underlåta att, så vidt möjligt, undanröja de hinder, som lägga sig i vägen härför. Att frågan härom tarfvar en snar lösning, synes vara fullt klart och i förevarande motioner ådagalagdt.

Motionärerna hafva i detta hänseende icke allenast lämnat upplysningar om vissa främmande länders lagstiftning i ämnet utan äfven uttalat flera beaktansvärda önskemål, hvilka vid sådan lagstiftning för vårt land borde uppställas och komma under öfvervägande. Utskottet har dock uppenbarligen icke varit i tillfälle att framlägga förslag rörande de särskilda lagstiftningsåtgärder, som böra vidtagas uti detta grannlaga och på flera lagstiftningsområden ingripande ämne, hvadan frågan härom torde böra till Kungl. Maj:t öfverlämnas.

Under åberopande af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Riksdagen måtte, i anledning af förevarande motioner, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, som på tillfredsställande sätt tillgodoser utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning.

Stockholm den 5 april 1907.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Herr *Cederberg* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM, 1907.